

ЯК НАМ ПОВЕРНУТИСЯ В ЄВРОПУ

Микола ЄРЕМЕНКО,

голова Чернігівської районної в Запорізькій області організації ПАРТІЇ «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА «СОЛІДАРНІСТЬ»

Якщо повернутися на початок ХХ століття, в колонію Шпаррау, то, за словами лютеранського пастора Я. Штаха, ми б побачили таке: «В усій Російській імперії у представників усіх національностей не знайдеться таких чепурних і гарних житлових будинків і прибудинкових приміщень, як у менонітів». «Уздовж усієї лінії будинків протяглися побілені кам'яні забори», за якими були квітники, ряди акацій і тополь. З обох сторін колонії були насаджені ліси (плантажі) та сади.

На полях працювала техніка компанії Джон Дір, Кейс, Фордзон, Нейфельд і К (із Владівки).

На свята колонії прикрашали державними прапорами. На вимошених цеглою тротуарах прогулювалися мешканці, а на таких же дорогах рухалися вози, карети, а то й автомобілі марки «Опель».

Потрапивши до села Довге сьогодні, бачиш майже те ж саме, хіба що будинки вже не такі величаві, як сто років тому. Немає коней, а техніка – тих же компанії, але модернізована – сучасна. Хіба не було століття більшовицького експерименту над людьми? І чи можна розворити Європу в Україні? Про це наша розповідь.

Початок заселення

Село Довге розташоване на лівому березі степової річки Курошани та її першої притоки р. Сиваш.

Воно засноване менонітами 15.04.1828 року, коли з округи Ельбінг, що в Західній Пруссії, прибули перші 28 сімей менонітів під керівництвом старости Івана Классена. Через два роки з тієї ж місцевості прибуло ще 8 сімей. Нове поселення переселенці назвали за назвою населеного пункту, звідки вони приїхали — Шпаррау, що означає трикутник (таку форму мало село в Пруссії). Колонія була розбита на землях, орендованих у Йогана Корніса. За номером земельної ділянки колонія мала № 40.

Маючи наділи по 65 десятин (70 га), уміло господарюючи на землі, колоністи мали прибутки. З'являються будинки з цегли, криті черепицею, інші капітальні споруди. На 1848 рік це було добре облаштоване село, привабливе на вигляд. На півдні села було насаджено 17 десятин лісу (113334 дерева). У 1857 році в колонії було 40 господарів, які володіли 2600 десятинами землі й 34 сім'ї були без землі (це їхні діти, ремісники, вчителі та інші). Усього в Шпаррау проживало 295 чоловіків і 265 жінок. У 1869 році в селі було 32 повних, 16 половинних та 37 малих господарств, які володіли 3192 десятинами землі. Село було другим за кількістю господарств і четвертим — за кількістю землі в колонії Молочна. У 1887 році у 80 дворах проживало 455 осіб.

У 1905 році в західній частині села було збудовано церкву Братських менонітів (Бретрен). Уродженець колонії Шпаррау Фрізен Петро Мартін (1849 – 1914), братський меноніт, відомий громадський діяч та історик, став засновником менонітської «Общини Альянсу».

На 1908 рік у селі проживало 815 мешканців, працював вітряний млин А. Велка та моторний млин А. Валла, а також підприємство з будівництва вітряних млинів і молотарок М. Фрізена. Житель колонії Контеніусфельд Абрахам Каспер заснував за 1 км на захід від колонії на березі річки цегельно-черепичний завод. У колонії діяли вітряні млини Якоба Тоеса та Бенджаміна Янца.

Визвольні змагання українського народу та захоплення влади в країні більшовиками

З початком Першої світової війни уряд запровадив антинімецькі заходи, у т. ч. були перейменовані всі німецькомовні назви. Так, колонії Шпаррау дали назву Клинове (12.05.1915), але вже з 1921 року почали використовувати старі назви.

18 червня 1920 року на території села відбулася битва між кіннотою з корпусу Д. Жлоби Червоної армії та військами барона Врангеля, загубилих воїнів-жлобінців поховали на сільському цвинтарі, у квітні 2003 року місцевим господарством СВК «Світанок» на братській могилі встановлено пам'ятник. Більшовицька політика щодо селянства, обмеження землеволодіння

призвели до нової хвилі еміграції 20-х років: із села емігрувало близько 30 сімей. Переговори з владою щодо надання допомоги вів Бенджамін Янц (1877 – 1964), голова «Союзу голландських виходців», уродженець колонії Контеніусфельд.

У 1929 році закрили церкву. Церковного старосту К. Мартена виселили з будинку, церкву зруйнували, а будівельний матеріал забрали на будівництво клубу. У результаті колективізації в селі утворили колгосп ім. ОГПУ в 1930 році, а у 1933 — його перейменували в «Политотделець» на честь політвідділів, створених у 1933 році при МТС. Зазнало село й голодні роки 1932-1933 років.

Дещо змінився національний склад населення. Якщо до 1917 р. у селі проживала тільки одна російська сім'я — Мартакови, то перед війною — близько 10 українських та російських сімей: Мартакови, Дубові, Лакоти, Лисенки, Трищуки, Щербини, Залізні та інші.

Друга світова війна. Доля жителів села

Нові страждання в село приносять війна. Заручниками політики режиму Сталіна та Гітлера стали й жителі Шпаррау. На фронтах війни воювали В. В. Мартаков, П. В. Мартаков, М. Н. Єфіменко, О. І. Єременко, А. І. Трищук, І. Сірий, П. Литвиненко. Воювали й загинули: Петро Миронович Лисенко, Юхим Вікторович Лакота та його син Віктор, Іван Родіонович Дубовий, Микола Іванович Александров, Микола Микитович Сіяк. Особливо трагічною була доля німецькомовного населення села.

З початком воєнних дій 04.09.1941 року репресували все чоловіче населення менонітських колоній, здатне носити зброю, віком від 16 до 60 років. Їх призвали як військовозобов'язаних і направили в Харківську в'язницю, а звідти — в Івдельтабір, що у Свердловській області.

З села Шпаррау вивезли 55 чоловіків, в основному це підлітки, тому що всіх дорослих чоловіків репресували в 1936-1939 роках. Майже всі вони загинули в таборах, залишилися живими тільки 5 чоловік, серед них — Яків Матіс, Іван Вал, Герхард Регер.

Зі встановленням окупаційного режиму загарбники проводять політику репресій щодо українського населення. Селяни працюють у общинному дворі, виробляючи продукцію для німецької армії. До праці в Німеччину забрали Надію Мартакову, Тетяну Дубову, Наталію Трищук, Івана Тригуба, Ніну Лакоту, Надію Гулу, а Марія Юхимівна Гула загинула там. Під час відступу нацисти забрали з собою все німецькомовне населення, а село повністю спалили, менонітів довели до Німеччини, де частина з них була призвана до німецьких військ — 5 чол., хтось потрапив у Західну Німеччину, а більшість репресували й відправили до Сибіру. Село звільнили 18 вересня 1943 року військами 10-ї гвардійської кавалерійської дивізії Другої гвардійської армії Південного фронту. Під час звільнення загинуло 16 воїнів Червоної армії, яких поховали в братській могилі. Відомі прізвища шести загублих.

Відбудова та заселення села

21.05.1945 року хутір Шпаррау отримало назву Зелений Гай. 23.08.1963 року його перейменували на Довге. Це назва села (колонії), яке було приєднане до

с. Зелений Гай 10.11.1957 року (26.09.1958). Територія села, яка була приєднана, складає західну частину сучасного села Довге. Засноване воно було як менонітська колонія № 41 Контеніусфельд у 1831 році (перекладається з німецької як «Поле Контеніуса»). Названа на честь головного судді Новоросійської кантори Попечительського комітету іноземних поселенців Самуїла Христиановича Контеніуса (1750 – 1830). Посаду він займав у 1800 – 1818 рр. 12.05.1915 року село перейменовано в Сарматове, а в 1921 році – повернули стару назву. У 1943 – 1945 рр. село носило назву Заметове. 21.05.1945 року село Контеніусфельд перейменували на Довге. 10.11.1957 року (26.09.1958) приєднали до с. Зелений Гай.

У 1958 році с. Зелений Гай об'єднали з с. Довге й залишили назву Зелений Гай, перейменували й школу. У 1963 році село Зелений Гай перейменували у Довге, а місцевий колгосп — у колгосп ім. XXII з'їзду КПРС. У період із 1963 по 1965 рр. село, як і весь район, входило до складу Токмацького району.

Допомагати у відбудові господарства місцевим жителям почали фронтовики, які поселилися в селі: М. П. Бережецький, А. Д. Войтех, Г. Т. Гутко, О. Г. Зінченко, Д. І. Ляхов, М. І. Руденко, В. Ф. Заворотинський, Г. І. Бірюков, Г. І. Рашпуль, П. Р. Дубовий, О. К. Величко, Г. Д. Аганіна, І. Л. Гвозділко, О. І. Гвозділко, А. І. Куковинець, О. Є. Нестеров, Р. П. Дубовий, М. В. Богомолів, Л. З. Добровольський, Н. О. Рибас, В. О. Мартакова, Г. Р. Мазухін, М. Т. Мельник, Г. В. Довженко, А. В. Симонович, М. С. Степаненко, М. А. Ганчев, І. Г. Перепелиця, І. І. Конопля – в'язень Бухенвальда й Освенціма та інші.

Довге в період побудови розвинутого соціалізму

За післявоєнні роки господарство стає одним із кращих у районі. За успіхи в праці колгосп нагородили перехідним Червоним прапором ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ, а також дипломами ВДНГ СРСР і ВДНГ УРСР (із занесенням у республіканську Книгу трудових слави) в 1976 і 1984 роках. Високі показники в роботі не були б досягнуті без людей, які працювали на цій землі. Звичайно, успіху неможливо було досягти без умілих керівників, якими виявили себе голови колгоспу Є. Ф. Бабенюк, М. Т. Мельник, В. О. Машко, керівники середньої ланки Л. Д. Безверха, П. П. Кондрашов, Г. Р. Мазухін, Р. Ф. Назарова, М. С. Тесленко П. Р. Дубовий, Г. Л. Лютікова та інші.

Урядовими нагородами відзначили 60 працівників села. Голова колгоспу М. Т. Мельник нагороджений двома орденами, а голова колгоспу В. О. Машко — Грамотою Президії Верховної Ради УРСР та орденами. Тваринниця колгоспу К. М. Хоменко була делегатом II-го з'їзду колгоспників. Н. А. Рашпуль присвоєно звання «Мати-героїня» за те, що вона разом із чоловіком Г. І. Рашпулем виростила й виховала десятьох дітей.

Однією з кращих у районі була й місцева восьмирічна школа, яка з 1969 року перейшла в нове приміщення. Керував нею протягом багатьох років один із кращих директорів шкіл району М. П. Бережецький. О. Ю. Ільчук став пілотом цивільної авіації, капітаном повітряного судна. А. М. Ганчев

та А. М. Гулий — військовими й вийшли на пенсію у званні підполковників. С. В. Трищук, кандидат зоотехнічних наук, працює в Дніпропетровському сільгоспінституті. І. І. Шмаровоз працював проректором Бердянського педуніверситету, а потім — директором Бердянського аеропорту.

Довге — це спортивне село, тут народилися майстер спорту міжнародного класу з самбо, чемпіон СРСР, віце-чемпіон Європи П. М. Лубінець, майстер спорту з вільної боротьби, чемпіон України та Збройних сил СРСР Є. Г. Рашпуль. До послуг селян — спортивна зала місцевої школи, оздоровчо-спортивний комплекс села на базі приміщення дитсадка, яким керує Геннадій Рєзніков. Вихованцями цього комплексу є майстер спорту Сергій Дудинець та чемпіон Європи 2016 року серед юніорів із бодіблінгу Степан Степаненко (майстер спорту). У 2017 р. у селі на кошти СВК «Світанок» збудовано сучасне футбольне поле зі штучним покриттям і освітленням.

Не стояли жителі села й осторонь від загальнодержавних подій. Учасником відомих «угорських подій» 1956 року був Г. В. Ревенко, а в 1968 р. учасником подій у Чехословаччині став В. І. Бідник. Побували на «афганській війні» П. В. Бойкінюк, П. П. Воронін, Л. К. Гуменюк, В. М. Мігуця, В. А. Рєзніков. Орден «Червоної Зірки» отримав М. В. Струнчак, медаль «За відвагу» — О. П. Дубовий. Даючи відсіч російській агресії на Сході України, учасниками АТО стали довгинці Костянтин Пелих, Василь Гуменюк, Віталій Урільський, Євгеній Мусієнок. Жителі села активно допомагають Збройним силам України.

Яким бути українському селу

На початку ХХІ століття в селі в 190 будинках проживали 400 чоловік, працювала неповна середня школа, де 7 учителів навчали 37 учнів. Функціонували клуб, бібліотека, відділення зв'язку, фельдшерсько-акушерський пункт, декілька магазинів.

На території села працює СВК «Світанок», декілька фермерських та селянських господарств. Сьогодні СВК «Світанок» — це одне з кращих сільгосп-підприємств району (голова В. В. Курленков, кавалер ордена «За заслуги» III ст. та багатьох медалей), яке приділяє велику увагу соціальній сфері села. Сільгоспооператив має всю новітню техніку, використовує сучасні досягнення науки, є одним із лідерів району й області за врожайністю с/г культур, оплати праці та податків.

У селі прокладено тротуарні плити. Поставлено бетонні паркани, посаджено троянди, дерева, вулиці завжди чисто прибрані. Розчищено русло річки, зведено дамби до ставків. Відремонтовано й оснащено приміщення школи, ФАП, пошти, виробничі приміщення. Упорядковано два сільських кладовища, поставлено капітальну огорожу, підтримується порядок. Приділяють значну увагу та допомагають молодим сім'ям отримати й облаштувати житло. Дітей, які перебувають у навчально-виховному комплексі, харчують безкоштовно. Системно налагоджена робота сільського клубу. Усе разом це дає можливість затримуватися молоді на селі.

Привітання до днів народження, ветеранам, організація святкування пам'ятних дат, матеріальна допомога, поїздки на концерти, екскурсії, спортивні змагання тощо.

Крім того, значна допомога бюджетним, ветеранським організаціям та громадянам на території району. Все це стало можливим завдяки злагодженій та інтенсивній роботі трудового колективу сільгоспооперативу, його керівника В'ячеслава Курленкова, спеціалістів, керівників служб, працівників кооперативу та жителів села.

Моя мала батьківщина святкує сьогодні ювілей. Нині багато говориться про входження нашої країни до об'єднаної Європи. Історія села Довге є свідченням того, що на нашій території сто років тому була Європа з усіма її устоями, і сьогодні довгинці доводять власним прикладом, що рівня європейського виробництва та стандартів життя можна досягти і в нас в Україні. Необхідно тільки самим цього захотіти, багато й наполегливо працювати, навчитися себе поважати, а не сподіватися, що прийде добрий «дядя Сем» і все за нас зробить/

З ЮВІЛЕЄМ, ДОРОГІ ЗЕМЛЯКИ!